

Kampen mod ulighed: Den svenske folkeskoles udvikling gennem de seneste 25 år – og hvad Danmark kan lære af det

Niels Egelund
Professor, Danmarks Institut Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet

Camilla Brørup Dyssegaard
Ph.d. og autoriseret psykolog, stifter af Ren Viden

Den 1. marts 2019 udmeldte den tidligere undervisningsminister Merete Riisager rammeforsøget "Frihedsforsøg for folkeskoler", hvor op til 75 folkeskoler kunne søge om at deltage. Den tidligere regering ville lave en tredje skoletype, selvstyreende skoler, hvor kommunerne fik mulighed for at oprette en fri folkeskole, der var undtaget fra folkeskolereformen, men stadig underlagt folkeskolens formål og faglige krav. Denne skoletype har eksisteret i Sverige siden 1992 under betegnelsen "fritstående skoler", som er skoler som ikke drives af kommunerne, men af fx stiftelser, private virksomheder eller foreninger. De fritstående skoler finansieres 100 procent af kommunale midler ved tilskud pr. elev. Den 1. juli 2019 valgte den nye undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil at aflyse forsøget, da blot 12 skoler havde ansøgt. Spørgsmålet er, om selvstyreende folkeskoler overhovedet er en god idé?

Retten til at oprette friskoler, privatskoler og lilleskoler¹ i Danmark er 160 år gammel. Undervisningsfriheden er grundlovssikret og går tilbage til 1915. Der er formentlig få, som ønsker at ændre disse retigheder grundlæggende. Spørgsmålet er imidlertid, om alternativer til folkeskolen er med til at opretholde en større ulighed i samfundet? Danmarks Statistik (2017) har undersøgt, hvorfor forældre vælger frie skoler, og det viser sig i stor udstrækning at være på grund af skolens ry, værdigrundlag, høje faglige niveau og en utilfredshed med folkeskolen. Det er indlysende, at det, at nogle forældre vælger noget andet end folkeskolen i skoledistriktet, skaber en skolesegregering i byområder, hvor der allerede er en social og boligmæssig segregering. Skolesegregering er med til at øge ulighed, da den mindsker den positive kammerateffekt, der forekommer ved, at de faglige stærke elever trækker de fagligt svage elever op. Det er for nylig påvist af Deloitte og Kraka (2018), at en

¹ Trods de forskellige betegnelser er der tale om det samme koncept: En selvejende institution, der driver skole inden for de rammer, der er beskrevet i "Lov om friskoler og private grundskoler". Skolerne er holdningsskoler, som er båret af forskellige værdigrundlag. Fælles for dem er, at de afspejler forældregruppen. De frie grundskolers indtægter er primært baseret på statstilskud og forældrebetaling. Omkring 15 procent af danske skolebørn går i en fri grundskole. <https://www.borger.dk/skole-og-uddannelse/Folkeskolen-privatskoler-efterskoler/Privatskoler-og-friskoler>

mere ligelig fordeling af elever vil have en samlet positiv gennemsnitlig stigning på 0,6 procent i elevernes erhvervsindkomst som voksne, hvilket svarer til en samlet årlig gevinst på 11 mia. kroner. Klassekammerateffekter har også en betydning for sammenhængskraften i et samfund:

Hvis en gruppe elever ikke får de nødvendige kompetencer i grundskolen på grund af en skæv socioøkonomisk fordeling af elever, så gruppen ikke kan bidrage til og tage del i samfundet, er der større risiko for, at de bliver marginaliseret, hvilket kan udgøre en trussel for sammenhængskraften (Jørgensen et al., 2018, s. 3).

Den væsentligste grund til, at vi i denne artikel har valgt at sammenligne Sverige og Danmark, er en interessant forskel i udviklingen i landenes elevpræstationer i de internationale sammenlignende undersøgelser, der blandt andet findes at hænge sammen med udbredelsen af de fritstående skoler i Sverige, hvor andelen af elever i fritstående skoler siden 1992 er steget fra 0 til 17 procent i skoleåret 2017/18. Den første store internationale sammenligning af elevers læsekompetencer fandt sted i 1991. Organisationen IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) stod for den, og resultaterne blev offentliggjort internationalt i 1992 (Elley, 1992) og senere på dansk i rapporten med den manende titel: *Den grimme ælling og svanerne – om danske elevers læsefærdigheder* (Mejding, 1994). Undersøgelsen viste, at danske elever havde de laveste læsefærdigheder i Norden, og at Finland og Sverige lå i top. Senere er IEA-undersøgelserne blevet udvidet med PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) og TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) og suppleret med OECD's PISA (Programme for International Student Assessment) og TALIS (Teaching and Learning International Survey). Der er dermed et godt

grundlag at sammenligne Sverige og Danmark på, ikke blot med hensyn til elevkompetencer, men også med hensyn til elevers læringsmiljø og lærernes og ledernes arbejdsforhold.

Den negative udvikling i Sverige

I 2000 lå Sverige tæt på OECD-gennemsnittet i "Programme for International Student Assessment (PISA). I 2012 lå Sverige signifikant under OECD-gennemsnittet i PISA. Ingen af de andre deltagende lande har haft så stor en nedgang i PISA-resultaterne som Sverige i den periode. Disse skuffende resultater startede en ophedet national debat om kvaliteten i det svenske skolesystem, som førte til en bred enighed om et behov for forandring (OECD, 2015). Det svenske Skolverket² (2009) tog selv initiativ til at se kritisk analytisk på, hvorfor de svenske elevers resultater var faldet markant fra 1991. Resultatet af analyserne var, at store og omfattende uddannelsesreformer havde haft negative sideeffekter, herunder at decentraliseringen af svensk skole havde mindsket kompensationen for socioøkonomiske faktorer, at ønsket om differentiering havde ført til mere niveaudealing, og at princippet om individualisering havde ført til mere selvstændigt arbejde og mindre klasseundervisning. Kort sagt havde de mange forandringer både på skoleniveau og klasseniveau ført til, at ligestillingen i svensk grundskole var faldet. Senere har tre publikationer i 2015, 2016 og 2018 belyst problemet med stigende ulighed. Den første rapport er resultatet af et review af situationen i svensk skole (OECD, 2015). Den næste rapport (Hippe et al., 2016) er forslag til EU-medlemslandenes politiske arbejde med ligestilling i uddannelse. Den tredje rapport (Skolverket, 2018) indeholder en række økonomiske analyser om ulighed i det svenske grundskolesystem over de seneste ca. 20 år.

² Skolverket i Sverige svarer til det danske Undervisningsministerium og det norske Utdanningsdirektoratet

I det følgende fremhæves relevante pointer fra de tre rapporter, og efterfølgende sammenfattes disse til en status på situationen i Sverige, og der knyttes an til den udvikling, der i øjeblikket finder sted i Danmark.

OECD's review

OECD's review *Improving Schools in Sweden* (2015) bygger på besøg og analyser fra OECD, nationale og internationale vurderinger af det svenske skolesystem samt øvrig national og international forskning. Udgangspunktet er OECD's synspunkt om, at et uddannelsessystem, hvor alle elever har muligheder for at lære, kan styrke individers kapacitet og samfundet i øvrigt samt bidrage til økonomisk vækst og social trivsel.

Svenske elevers kompetencer

Baggrunden for OECD's arbejde er, at PISA-undersøgelserne af 15-åriges kompetencer fra 2000 til 2012³ viser, at Sveriges resultater har udviklet sig negativt fra at ligge omkring eller over OECD-gennemsnittet i 2000 til i 2012 at ligge signifikant under gennemsnittet. Der er ikke nogen andre af de i alt 65 deltagende lande, som har haft en så stor nedgang. PIRLS-undersøgelserne, som dækker elever i 4. klasses læsning, har også vist en massiv nedgang fra 2001 til 2011.

Nationale data for, i hvilken grad svenske elever når målene ved slutningen af 9. klasse, har dog demonstreret en stigning fra 1998 til 2012, men et andet OECD-review (Nusche et al., 2011) har peget på, at data har usikker reliabilitet og dermed er uegnet til vurderinger på systemniveau.

PISA-undersøgelserne dokumenterer, at socioøkonomisk baseret lighed i Sverige er højere end i OECD som gennemsnit, og at den nedgang, som er sket fra 2000 til 2012, ikke er forbundet med ulighed, da ned-

gangen både ses blandt elever med høj socioøkonomisk og lav socioøkonomisk baggrund samt elever med indvandrerbaggrund. Der er imidlertid et stort gab mellem elever med svensk baggrund og indvandrerbaggrund, det skyldes sandsynligvis indvandrerforældres lavere uddannelsesbaggrund og elevernes manglende sproglige forudsætninger. I den forbindelse er der også det problem, at det faktisk kun er 54 procent af de elever, der har ret til modersmålsundervisning, som deltager i denne undervisning, og der dermed er 46 procent, som ikke har noget udbytte af tilbuddet.

Læringsmiljøet

OECD-reviewet har endvidere fokuseret på læringsmiljøet i de svenske skoler. Et positivt skoleklima forstået som kvaliteten af lærer-elev-relationer og den almindelige atmosfære, bidrager til succes i læring og dermed bedre PISA-resultater. Det er derfor tankevækkende, at Sverige er det OECD-land, som har den højeste procent af elever, der møder for sent i skole, ligesom Sverige har en overvægt af elever, der beretter, at læreren skal vente lang tid på, at eleverne falder til ro, og at der er støj og uro i undervisningen. Der er også 60 procent af de svenske elever, som giver op, når de møder et problem, mens den tilsvarende andel for OECD som gennemsnit kun er 44 procent. Også en national opgørelse fra 2014 peger på et lavt elevengagement. OECD's TALIS-undersøgelse fra 2013 viser, at otte ud af ti svenske lærere mener, deres væsentligste rolle er at skabe nysgerrige elever, der er engagerede i deres læring, mens det samtidig kun er 45 procent af lærerne, som mener, at elever lærer bedst på den måde. Der er dermed et gab mellem det "pædagogiske korrekte" og det, lærerne selv mener, er den mest effektive undervisning. Endelig er der en vurdering af, at svenske forældres forventninger til deres børns skolepræstationer ikke er særligt høje efter en international standard.

3 Undersøgelsen fra 2018 offentliggøres i december 2019.

Lærerne

OECD tager også lærerne og deres situation op, idet det har vist sig, at i de lande, hvor eleverne klarer sig bedst i PISA, for eksempel Korea, Finland og Alberta-provinsen i Canada, har lærerne høj status i samfundet og har en relativt høj løn. I TALIS-undersøgelsen blev lærerne spurgt om, hvordan de mener, samfundet vurderer lærerprofessionen, og her blev de svenske læreres svar placeret tredje nederst blandt de 23 deltagende lande. Svenske læreres løn ligger på en 20.-plads ud af de 32 OECD-lande, hvor der foreligger sammenlignelige oplysninger. Der er i Sverige relativt lav søgning til læreruddannelserne, og der forudses en betydelig mangel på lærere. Videre gælder, at svenske lærere længe har været overladt til at fortolke curriculum og læseplaner, og at de har fået begrænset støtte fra centralt hold. Endelig peger de svenske lærere på, at de mangler efteruddannelse, især i forhold til kendskab til curriculum, elevevaluering og bedømmelsespraksis, inklusionsstrategier samt brug af it. Der har dog fra 2011 været en række initiativer, der skulle styrke professionen, for eksempel Skolverkets registrering af lærere. Registreringen af lærere i Sverige indebærer, at lærerne skal certificeres til at måtte undervise efter endt uddannelse.

Ud over lærernes grunduddannelse har mange lande etableret introduktions- og mentorprogrammer for nyuddannede lærere. Sådanne tiltag er ikke almindelige i Sverige, og hvis de er der, er deltagelse frivillig. Skolverket har ansvar for, at efteruddannelseskurser er tilgængelige i alle dele af landet, og der er en lang række af udbydere. Lærere har ret til 104 timers efteruddannelse om året, men den er ikke, som i mange lande uden for Norden, lovpligtig. Der er dog en række statsstøttede udviklingsprogrammer for lærere inden for læsning, skrivning og matematik.

Professionel udvikling foregår i mange lande ved, at lærernes undervisning bedømmes, hvorefter lærerne får feedback. I Sverige er det en tredjedel af lærerne,

der aldrig får feedback, og hvis de får det, er det oftest fra skolelederen, som i mange tilfælde ikke opleves at have kvalifikationer til opgaven.

Siden 2013 er der etableret karriereveje for lærere, som kan udnævnes til førstelærere eller seniorfaglærere, og det følges af en lønforhøjelse. Disse tiltag ser OECD meget positivt på.

Skolelederne

Roller som skoleleder har ændret sig markant gennem de sidste ca. 30 år, og det gælder for stort set alle OECD-lande. Skolelederen er ikke længere bare en administrator, lederen har derimod det overordnede ansvar for skolens interne organisation og for de aktiviteter, som sigter mod at nå nationale mål, curriculum og læseplaner samt kvalitetssikring af undervisningen. Dertil kommer ansvaret for skolens økonomi, personaleledelse, pædagogisk udvikling og miljø. TALIS viser, at svenske skoleledere i 2013 brugte 51 procent af deres tid til administrative opgaver, ledelse og møder. Det er den næsthøjeste andel blandt de 23 deltagende lande. Kun tæt ved en femtedel af tiden blev brugt til undervisningsrelaterede opgaver.

OECD rapporterer, at der er en høj udskiftning af skoleledere i Sverige, og de vigtigste grunde til dette er stort arbejdspress og mangel på et tillidsfuldt forhold mellem skoleledere og kommunale forvaltninger, der ofte skyldes uklare relationer i forbindelse med fordeling af roller og ansvar. Der er mange tiltag, der skal styrke pædagogisk ledelse, men de er ikke koordinerede, til trods for at succesfuld implementering af politikker og programmer er afhængige af, at skoleledelserne viser retning og tager ansvar for gennemførelse fra processens start og til dens slutning og efterfølgende forankring i praksis.

EU's rapport

Rapporten *Equity in Education in Europe* (Hippe et al., 2016) er en rapport om ligestilling i uddan-

nelse i Europa, og formålet er at give evidensbaseret videnskabelig støtte til politiske tiltag i medlemslandene. Ligeværdighed ses i forhold til, i hvilken grad individer kan have udbytte af uddannelse og træning i form af muligheder, tilgængelighed, deltagelse og udbytte. Rapporten finder, at ulighed bedst bekæmpes ved tidlige indsats, altså i dagtilbud og i grundskolen, og rapporten nævner, at kvaliteten af lærerne og pædagogerne er afgørende. Det nævnes videre, at der i mange af medlemslandene er et betydeligt gab mellem uddannelsesresultater for subgrupper i befolkningen, herunder ikke mindst for indvandrere, og at disse gab skal adresseres i fremtidig politik. En væsentlig konklusion i rapporten er, uddannelsespolitikken skal skræddersys til bestemte kontekster og populationer, og man kan derfor ikke bare importere politikker fra andre lande uden først at analysere deres elementer i forhold til den lokale kontekst og de lokale interesser.

Lærernes kvalifikationer

I forhold til lærernes kvalifikationer henviser rapporten til en række undersøgelser, der er gennemført af en af de internationalt mest anerkendte økonomer, Eric Hanushek, og hans medarbejdere. Disse undersøgelser dokumenterer, at lærernes kvalitet er den mest afgørende faktor i forhold til elevernes udbytte af skolen. Det er derfor vigtigt at kunne tiltrække de bedste studerende til læreruddannelsen, idet det giver et stort afkast i menneskelig kapital. Lærernes kognitive evner inden starten af læreruddannelsen viser sig at slå mest igennem, især over for elever med lav socioøkonomisk baggrund, og det betyder, at alene det at tiltrække de bedste til lærerprofessionen vil styrke ligeværdighed.

Rapporten peger også på lærernes løn som en faktor, der gør professionen attraktiv for de dygtigste. I 13 ud af de 15 medlemsstater i EU var der i PISA 2012 en statistisk sammenhæng mellem lærernes

løn og elevernes resultater, og i de 39 lande, som har deltaget i PISA og TIMSS mellem 1995 og 2005, viser beregninger, at en øgning i lærernes løn på 15 procent øger elevernes resultater med mellem 6 procent og 8 procent. Tilsvarende viser TALIS-undersøgelserne, at lærernes arbejdsforhold influerer.

Kvaliteten af læreruddannelsen, herunder især relevansen, har også en betydning, og lærerne bliver mere effektive efter nogle års praksis. Der er imidlertid ingen signifikant indflydelse på elevernes resultater, om læreren har en bachelorgrad eller en kandidatgrad. TALIS viser, at efteruddannelse af lærere typisk finder sted i form af kursusaktivitet. To femtedele af de adspurgte lærere har aldrig observeret andre læreres undervisning eller har haft lejlighed til at give feedback på deres kollegers undervisningspraksis. Samtidig nævner rapporten, at den form for kooperativ praksis øger lærernes villighed til at undervise på nye måder.

Den måde, lærerne underviser på, er af stor betydning. Det er vigtigt, at der både arbejdes balanceret med lærercentreret undervisning og med selvstændige opgaver, ligesom der skal være differentiering i forhold til elevernes kompetenceniveau. For elever på højt kompetenceniveau kan det være formålstjenligt at arbejde med kognitive aktiveringsstrategier, for eksempel ved at spørge elever, hvordan de har løst et problem, og ved at lade dem anvende det, de har lært i andre kontekster til at løse nye problemer. For elever med lavt kompetenceniveau er det mere nyttigt at arbejde med strammere lærerstyret undervisning.

Skolevalg

Frit skolevalg er et kontroversielt politisk emne. I mange lande er frit skolevalg samt krav om accountability blevet indført for at øge skolekvaliteten. Ideen er, at konkurrence mellem skoler skal øges, og skolerne vil dermed have klare incitamenter for at øge

deres effektivitet. Der er imidlertid det problem, at det samtidig kan øge skolesegregationen og øge koncentrationen af elever med lav socioøkonomisk baggrund i nogle skoler. Dette dels fordi forældre med lav uddannelsesbaggrund typisk ikke er i stand til at evaluere skolens dataprofil eller ikke har ressourcer til at tage et alternativt skolevalg, dels fordi ressourcestærke familier typisk vælger en skole med mindre koncentration af elever med lav socioøkonomisk baggrund end distriktsskolen.

Ifølge rapportens anbefalinger må det frie skolevalg derfor følges af andre politiske reformer. Det kan være fleksible indskrivningsplaner, så elever allokeres til skoler, så der opnås en tilstræbt diversitet. En sådan politik forudsætter imidlertid, at der er tale om byområder af en betydelig størrelse, og de evalueringer, der er foretaget, rummer blandede resultater. En anden mulighed er initiativer, der gør elever med lav socioøkonomisk baggrund attraktive for skoler af høj kvalitet ved, at der følger en øget finansiering med. Det er sket i Sverige fra 1990, men også her er der blandede resultater.

Kønsulighed

De store internationale komparative undersøgelser viser, at piger og drenge opnår forskellige resultater. I alle lande i PISA 2015 klarer pigerne sig bedre i læsning, mens de som gennemsnit klarer sig dårligere end drengene i matematik og i naturfag. Endvidere gælder det, at piger er mindre tilbøjelige til at søge en uddannelse og karriere inden for naturvidenskab og teknologi. Dette viser sig imidlertid ikke at skyldes manglende evner, men kan tilskrives kulturelle værdier og holdninger.

Det største kønsrelaterede problem er, at der er en relativt stor gruppe af unge drenge, der ikke klarer sig godt i skolen fagligt og trivselsmæssigt, og som

i mange tilfælde ikke får en uddannelse. Da denne gruppe også er stærkt overrepræsenteret i kriminalitetsstatistikker, er der brug for politikker, som kan adressere denne gruppe tidligt i grundskoleforløbet.

Immigration

Rapporten fra EU behandler også de udfordringer, der er i forbindelse med immigration. I næsten alle lande er der et stort gab mellem skoleresultaterne for elever med svensk baggrund og elever med indvandringsbaggrund. EU nævner forskningsresultater, der viser, at gratis førskoleprogrammer for immigranter og rekrutteringen af lærere med immigrantbaggrund kan mindske uligheden. Det nævnes også, at introduktion af grænser for, hvor mange elever med immigrantbaggrund der må være i en skoleklasse, kan være en løsning. Endelig foreslår EU politikker, der kan være værdifulde for immigrantelever, der ikke taler værtslandets sprog: Ekstra økonomiske ressourcer til at lære eleven værtssproget, træning af lærere til at lære at undervise elever, som mangler kompetencer i det nationale sprog (svensk som andetsprog), støtte til ud-af-skolen-aktiviteter og øget forældreinvolvering. En yderligere interessant anbefaling er, at der skabes incitamentter til, at dygtige lærere og skoleledere ønsker ansættelse i skoler med mange elever med indvandringsbaggrund.

Skolverkets rapport

Skolverket (2018) har udsendt en rapport, der gennem kvantitative økonometriske analyser fokuserer på familiebaggrundens betydning for skoleresultater og forskelle mellem skoler. Et af analyseemnerne er betydningen af familiebaggrunden for elevernes resultater ved prøven efter 9. klasse. Et andet emne er forskelle i skolernes elevsammensætning (skolesegregation). Det tredje og sidste emne er forskelle mellem skolers resultater.

Familiebaggrund

Analyse af resultater for samtlige svenske elevers prøveresultater i 9. klasse i perioden 2000-2015 viser, at elevernes socioøkonomiske baggrund har fået større indflydelse. Øgningen af ulighed er især sket siden 2009-2010. Elever født i udlandet har fået den største stigning i ulighed, og gruppens størrelse er samtidig øget. Familiebaggrunden for elever født i udlandet havde i 1998 en indflydelse på 8 procent, mens den i 2016 var kommet op på 26 procent. De væsentligste forklaringer er, at elevernes alder ved ankomst til Sverige er steget, og at forældrenes socioøkonomiske status er blevet lavere.

Også for elever født i Sverige, både elever med svensk baggrund og med udenlandsk baggrund, er indflydelsen fra forældrenes socioøkonomiske baggrund steget.

Over tid er indflydelsen fra forældrenes uddannelsesbaggrund ikke øget, men der er sket en øget indflydelse fra forældrenes indkomst, og den står så som den centrale faktor for den øgede ulighed.

Skolesegregering

Oplysningerne om ændringer i skolers elevsammensætning dækker perioden 1998-2015. Det viser sig her, at eleverne er blevet mere opdelte mellem skoler ud fra socioøkonomisk baggrund. Øgningen i skolesegregering er især sket efter 2005 og har derefter ligget på et ensartet niveau.

Over hele perioden er eleverne blevet mere opdelt efter, om de har en form for udenlandsk baggrund, men tendensen er dog ophørt de seneste år i perioden. Skolesegregering for elever født i udlandet er ikke øget i perioden.

Variation mellem skolers resultater

Forskellen mellem individuelle skolers resultater er beregnet for perioden 2000-2016, og det viser sig, at forskellene næsten er fordoblet. Ændringen har været næsten kontinuerlig, omend med en vis øgning fra og med 2000. Større ændringer i skolernes elevsammensætning kan forklare dele, men ikke hele variationen mellem skoler. Forklaringen er størst i perioden 2000-2010 og mindst efter 2010.

Skolernes socioøkonomiske sammensætning har fået øget indflydelse på elevernes resultater. Elever med samme socioøkonomiske baggrund får bedre resultater, hvis de går i skole med elever med stærk socioøkonomisk baggrund end, hvis de går i skole med elever med svag socioøkonomisk baggrund. Elever med svag baggrund rammes hårdere af denne effekt end elever med stærk baggrund.

Ud over elevernes socioøkonomiske baggrund kan der imidlertid ifølge rapporten være andre faktorer, der spiller ind, og som ikke fanges i de økonomiske analyser. En kan være, at mere motiverede elever (og forældre) vælger at gå i skoler, hvor sammensætningen af elever er mest fordelagtig. En anden kan være, at dygtige og mere erfarne lærere og ledere tenderer at søge til skoler med mest fordelagtig elevsammensætning. Endelig er der en række forskningsresultater i rapporten som tyder på, at lærernes forventninger til eleverne påvirker elevernes resultater.

Sammenfatning af situationen i Sverige

Alt i alt peger de tre publikationer fra 2015, 2016 og 2018 på, at uligheden i Sverige kan mindskes ved implementering af nedenstående initiativer og politikker, som kræver indsats enten på statsligt niveau, på kommunalt niveau og på skole- og klasseniveau.

Staten kan støtte lighed i skolen ved at:

- Gøre lærerprofessionen mere attraktiv ift. løn og arbejdsvilkår
- Indføre incitamenter for lærere og ledelse på skoler med store udfordringer
- Give mere støtte til fortolkning af curriculum og læseplaner fra centralt hold
- Indføre obligatoriske introduktions- og mentorprogrammer for nye lærere
- Indføre regler for obligatorisk årlig efteruddannelsesaktivitet.

Kommunerne kan støtte lighed i skolen ved at:

- Bruge frit skolevalg med omtanke og støtte med incitamentsstrukturer
- Mindske skolesegregering gennem boligpolitik og byfornyelse
- Øge skoleledernes muligheder for at udøve pædagogisk ledelse
- Skabe et bedre og mere tillidsfuldt samarbejde mellem skoleledelse og forvaltning
- Støtte af professionel kompetenceudvikling gennem kollegial observation og feedback
- Give skolerne ekstra ressourcer til støtte af undervisningen i svensk sprog
- Indføre gratis førskoleprogrammer for børn med svag sproglig baggrund.

Skolerne kan støtte lighed i skolen ved at:

- Styrke læringsmiljøet med mere klasseledelse
- Styrke elevengagement og arbejdsindsats i undervisningen
- Skabe balance mellem lærerstyrede aktiviteter og elevers selvvirksomhed
- Øge fokus på, hvad der skaber motivation for piger og for drenge
- Øge fokus på svagt præsterende elever i indskolingen
- Styrke lærernes kompetence i elevevaluering
- Styrke forældrenes forventning til deres børn og unge.

Der er dermed tale om en lang række af indsætter, der kan styrke ligestillingen inden for svensk skole.

Hvad betyder det for den danske skole?

Resultaterne fra Sverige er relevante også i Danmark, hvor der er behov for at styrke alle initiativer, som kan mindske skolesegregering, der er med til at øge ulighed. At skabe frie folkeskoler, svarende til de svenske fritstående skoler vil være et skridt i den forkerte retning. Begrænsning i det frie skolevalg med vejledende normer for, hvor stor en andel af udsatte børn der må være på en skole, vil styrke lighed. Hvor det ikke er muligt at komme ned på den vejledende norm, skal der ske en tilførsel af ressourcer, således at skolen kan tilbyde kompenserende indsætter. Indsætterne skal målrettes i de enkelte klassers behov for dermed at sikre, at eleverne udvikler sig optimalt. Det kan ske i form af mindre klassestørrelser, co-teaching, adgang til ressource-lærere mm. Boligsammensætning og byfornyelse er også vigtige instrumenter til at styrke lighed.

De øvrige kompetencemæssige og skolemæssige initiativer er interessante og kan siges generelt at dække gode lærer- og ledelseskompetencer samt god undervisningspraksis. Mulighederne for at tiltrække de dygtigste lærere og ledere til de mest udfordrede skoler fortjener at bliver udnyttet af kommunerne, hvad end de gives som allokering af mere tid til forberedelse, evaluering og forældresamarbejde eller som løntillæg.

Investering i gode dagtilbud finder god empirisk baggrund i Landersø og Heckman (2016).

Endelig gælder det, at alle tiltag, der kan styrke lærerprofessionens anseelse og attraktivitet, vil være velkomne, men det er mekanismer, der kræver enorme investeringer, og afkastet vil først komme efter en betydelig årrække.

Det væsentlige er at få skabt en stærk folkeskole, hvor alle elever på tværs af socioøkonomisk baggrund har de optimale muligheder for at udvikle sig og lære. Friskoler kan være et tilbud til de familier, der

ønsker noget helt andet. Det skal ikke være et gratis tilbud til ressourcestærke familier, som de fritstående skoler i Sverige, da de er med til at øge uligheden i samfundet.

Litteratur

- Danmarks Statistik (2017). *Forældre vælger privatskole på grund af ry, værdigrundlag og fagligt niveau – samt utilfredshed med folkeskolen*. Lokaliseret den 15. november 2019 på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2017/2017-06-13-Foraeldre-vaelger-privatskole-paa-grund-af-ry-vaerdigrundlag-og-fagligt-niveau>
- Deloitte & Kraka (2018). *Klassekammerateffekten har betydning på lang sigt*. Delanalyse 2.4. Lokaliseret den 15. november 2019 på: <https://www.sgnation.dk/analyser/klassekammerateffekten>
- Elley, W. (1992). *How in the world do students read? The IEA study of reading literacy*. The Hague, Netherlands: International Associations for the Evaluation of educational Achievement.
- Hippe, R., Araújo, L. & Dinis da Costa, P. (2016). *Rapport*. Lokaliseret d. 21. august 2018 på: Luxembourg: Publications Office of the European Union; EUR 28285 EN; doi:10.2791/255948
- Jørgensen, K.B., Andersen, M. B. & Bonde, K. (2018). *Hvad betyder klassekammeraterne for det enkelte barns fremtid?* Deloitte & Kraka.
- Landersø, R. & Heckmann, J. (2016): *The Scandinavian Fantasy: The Sources of Intergenerational Mobility in Denmark and the U.S. Study Paper No. 112*. The Rockwool Foundation Research Unit
- Mejding, J. (1994). *Den grimme ælling og svanerne – om danske elevers læsefærdigheder*. København: Danmarks Pædagogiske Institut.
- Nusche, D., Halász, G., Looney, J., Santiago, P., & Shewbridge, C. (2011). *OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education*; Sweden. OECD Publishing, Paris
- OECD (2015). *Improving Schools in Sweden: An OECD Perspective*. Paris: OECD.
- Skolverket (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*. Stockholm. Lokaliseret den 15. november 2019 på: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65874a/1553961956522/pdf2260.pdf>
- Skolverket (2018). *Analysor av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor. En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan*. Rapport 467. Lokaliseret d. 21. august 2018 på: [skolverket.se/publikation](https://www.skolverket.se/publikation).